

Vraaggesprek met **Véronique van den Engh**

Véronique van den Engh treffen we graag op de orgelbank van het prachtige hoofdorgel van de Kathedrale Basiliek Sint Jan in 's-Hertogenbosch, een orgel van een bijzondere schoonheid en een dito historie.

Maar voor een gesprek is het wat gemakkelijker haar te treffen in haar thuissituatie, waar in ieder geval ook een orgelbank ons een prima basis geeft voor een blik in haar orgelwereld.

"Eerst piano spelen en daarna orgel!"

De opa van Véronique, Paulus Broersen, was in de Heilig Hartkerk in Haarlem organist en dirigent van een jongenskoor. Zijn zoon Aat nam het organistschap daar van hem over. "En als 5-jarige bij hem zittend op de orgelbank schijn ik gezegd te hebben "Dat wil ik ook". Dat zou wel mogen, maar er werd me wel duidelijk aangezegd: "Eerst piano spelen en daarna orgel!". Je moest eerst kunnen lezen, dus vanaf mijn 7^e jaar ging ik op pianoles. Mijn ouders verhuisden naar 's-Hertogenbosch, waar ik geboren ben. Daar kreeg ik mijn eerste pianolessen. Ook ging ik vanaf mijn 12^e zingen in het meisjeskoor van de Schola van de Sint Jan, dat drie jaar eerder door Maurice Pirenne was opgericht. De keus tussen orgel of hockey was uiteindelijk niet zo moeilijk: ik koos voor orgel. Vanaf mijn 14^e ging ik dan ook iedere twee weken op zondag met de trein naar Haarlem om bij mijn oom Aat Broersen, leerling van Albert de Klerk en eveneens dirigent-organist van de Heilig Hartkerk, orgelles te nemen. In Den Bosch kon ik gelukkig op diverse orgels, zoals dat van de Sint Cathrien, studeren."

De 'klik' met Maurice

"Mede door mijn ervaringen met Maurice Pirenne koos ik bewust voor het conservatorium in Tilburg

'Op de orgelbank'

waar hij docent orgel was. Zijn manier van muziek maken was ik gewend van het koor. Hoe hij omging met melodische lijnen, daar wilde ik verder mee. De laatste twee jaren van de middelbare school deed ik daar de vooropleiding. En dan krijg je ineens bij de Schola bij Allerzielen een vuurdoop: "Huub ten Hacken is er niet en er móet De profundis van Von Gluck gezongen worden met orgel. Jij speelt straks orgel, ga op de plebanie maar even studeren." En ik had maar 20 minuten.... Het werd in Tilburg uiteraard hoofdvlak orgel en bijvak piano (bij Max Geene en Cecile de Grijs), en vanaf het tweede jaar ook koördirectie (bij Cees Rotteveel). Ik vergeet nooit meer dat Maurice me in 1978 hier in de Grote Kerk op 'het Bätz' vroeg te registreren bij een concert van hem. Er was duidelijk een 'klik', dat was wederzijds en dat heeft veel bepaald in mijn muzikale leven. Maar ook zo bijzonder wanneer je voor het eerst Maurice bij het koor moet vervangen, zo bijzonder dat het ook gaat wanneer hij er niet is. Ik verving steeds vaker de organist en de rector cantus, stond klaar voor beiden. Wel een luxe situatie voor Sint Jan, koor en organist."

't Zit in de familie

"Zoals ik heb aangegeven waren mijn voorouders actief in de muziek. Mijn moeder en broer spelen viool. En mijn man Paul Leenders heb ik leren kennen op de Schola waar hij op het jongenskoor zong en later 'proost' (voorzitter) werd van de Schola. Ook onze beide kinderen zingen in de Schola Cantorum. Je moet kinderen ook in contact laten komen met muziek. Daarin moet je ze opvoeden! Ouders moeten daarvan het belang inzien. Het is een stukje leervermogen, concentratie, samen muziek maken. Je geeft de kinderen een scala aan vaardigheden mee, en ze maken b.v. op de Schola ook een stuk geschiedenis mee en zijn onderdeel daarvan! Ik ben er best trots op dat ik vanaf 1983 ruim 25 jaar assistent-organist en vanaf 1985 ruim 20 jaar assistent-dirigent ben geweest en sinds 1989 docent ben van de Schola Cantorum. Afgelopen Ceciliafeest van de Schola vierde ik mijn 40-jarig jubileum als lid van het koor. 34 jaar zingend lid en 6 jaar ambtshalve lid als organist.

▶▶▶▶ 6

Brabantse Orgelrijksdom 2015

interview Wim van der Ros

Véronique van den Engh

Ik werd gehuldigd met het goud van de NSGV. Bijzonder daarbij was dat toen ook mijn dochter haar 12½-jarig jubileum vierde."

Kerkmusicus of concertorganist?

"Ik zie mezelf primair als kerkmusicus. En voor de concerten pak ik beet wat 'voorbij komt'. Dat is wel een stok achter de deur voor de studie van weer ander werk. Overigens speel ik voor en na de mis in de Sint Jan altijd een groter werk uit de literatuur. Ik houd me bij mijn muziek wel nadrukkelijk aan het kerkelijk jaar. En je merkt dat dat ontzettend gewaardeerd wordt. Wat nu wel weer zo jammer is, is dat de parochie hier gewoon aan het bezuinigen is op kerkmuziek. Dan moet je de helft van je uren inleveren. Ook de Schola, waarvan Jeroen Felix de huidige dirigent is, heeft daaronder te lijden! Triest en een zeer zorgelijke ontwikkeling. Ik stimuleer de concertpraktijk ook graag vanuit mijn functie als bestuurslid bij de Stichting Orgelkring 'Hendrik Niehoff' hier in Den Bosch. Sinds vorig jaar organiseren we in de maand juni ook altijd 'Juni-Junior-concerten'. Die vinden plaats in de serie maar daardoor betrek je wel de jongeren erbij."

Hoe karakteriseer je het orgel?

"Op dit orgel kan veel. Het is geen typisch Bach-orgel. Het belangrijkste is dat het instrument zo'n

eenheid vormt. Dat heb ik ook geprobeerd met de recente cd aan te geven. De organist is de vertaler van het stuk naar het instrument; daarmee moet je uiteraard rekening houden met het orgel zelf, zijn speelaard en klankkleuren, maar ook met de akoestiek van de kerk. En dan moet je wel concessies doen bij b.v. de Franse romantiek; je hebt geen zachtere hobo of een zwelwerk. Maar waarom zou ik de toehoorders Franck onthouden? Het koororgel is natuurlijk 'Frans getint'. Daar heb je dan ook een heel andere manier van muziek maken en daar doe ik dus ook veel met het koor. We hebben hier trouwens veel gedaan. Bas de Vroome heeft hier op het koororgel ook wel Distler gespeeld. Samenspel van een koperkwintet van het Brabants orkest met het orgel. Maar wat ook kan is een stuk voor twee orgels. Samen met Willem Hörmann en ook Stephan van de Wijert hebben we het verschil in toonhoogte weten te overwinnen!"

"Orgelspelen is het bedrijven van topsport!"

"Het is natuurlijk geweldig dat ik zowel van Maurice Pirenne als van Louis Toebosch van zo dichtbij zoveel heb mogen leren. Alles heeft daardoor een andere dimensie gekregen. Hoe zij het alles ook voorbereidden, het hele traject. En ook hoe je omgaat met je programma's. Maurice wisselde erg af

De Nachtwacht van 's-Hertogenbosch...

"Het is geweldig dat in 2017 de orgelkas 400 jaar oud is, de mooiste van Nederland, die ik 'de Nachtwacht van 's-Hertogenbosch' noem. Dan komt er een boek uit met de neerslag van een 10 jaar durend onderzoek naar de kas door Frans Sluiter; met prachtige foto's van Marc Bolsius en met medewerking van Wies van Leeuwen. Daar kijk ik echt naar uit. Een droom van mij om al het fraaie beeldsnijwerk met foto's naar beneden te halen, zodat alle mensen ervan kunnen genieten."

in zijn programmering, en dat doe ik ook; dat is verfrissend voor de toehoorders. Het is heel jammer dat parochiebesturen er geen idee van hebben dat je voor iedere uitvoering flink moet studeren. Zoals een topsporter continu in training is om het voor hem beste resultaat te bereiken, zo studeert een organist flink voor iedere uitvoering. Onbegrijpelijk dat ze dan durven zeggen "Dat heb je toch weleens gespeeld, dat doe je toch zo". Nee, orgelspelen is het bedrijven van topsport!"

Verknocht aan de Sint Jan?

"Ik ben muzikaal voor een belangrijk deel 'opgegroeid' in de Sint-Jan. Heel dichtbij en nauw samenwerkend met Maurice. Hij wist mensen boven zichzelf uit te tillen. Kenmerkend was zijn gezegde: "Liever de helft helemaal goed dan helemaal voor de helft goed." Dat draag ik graag met me mee. En dan dankbaar terugdenken aan het moment dat ik gebeld werd door Plebaan Van Rossem met de vraag "Wil jij hier de organist worden?" Je kan dromen hebben, je kan vervangend organist zijn, maar hiermee gaf Maurice me ook het vertrouwen, dat maakt ook strijdbaar en dat zit diep geworteld. Maurice had het zelf geregeld met het kerkbestuur en met de Rector Cantus, die het unaniem met hem eens waren. Ik heb zijn muzikale wijsheid mogen ervaren en daarop kan ik voortgaan hier in de Sint Jan."

Orgelbouwer Michaël Maarschalkerweerd 100 jaar geleden overleden...

Het jaar 2015 is uitgeroepen tot 'Michaël Maarschalkerweerd Herdenkingsjaar' omdat het honderd jaar geleden is dat deze Utrechtse orgelbouwer overleed.

Michaël Maarschalkerweerd (1838-1915) leerde het orgelmakersvak van zijn vader Pieter, die op zijn beurt het vak had geleerd bij de bekende orgelmaker Jonathan Bätz. Zijn werkplaats bevond zich vlakbij de Sint-Catharinakathedraal. Michaël was een pionier en ging op zoek naar een nieuwe, eigentijdse romantische klank. Daarvoor reisde hij naar Parijs naar zijn grote voorbeeld Aristide Cavallé-Coll, naar België, Duitsland en Zwitserland. Hij wist orgels te bouwen die een nieuwe klankenwereld openden zonder hun Nederlandse afkomst te verloochenen en daarmee de aanzet zouden zijn tot het 'Moderne Nederlandse orgel'. Aanvankelijk had hij met name rooms-katholieke klanten, maar mede door zijn enorme kennis en vakmanschap werd hij ook gevraagd door kerken van andere denominaties en concertzalen. Van de ca. 200 door hem gebouwde orgels zijn er nog 127 in gebruik; acht liggen er in opslag. Orgels van grote statuur van zijn hand zijn te vinden in o.m. het Concertgebouw in Amsterdam, de Augustijnerkerk (Paterskerk) in Eindhoven, de Basiliek Sint Jan in Oosterhout, de O.L.Vrouwebasiliek ('Peperbus') te Zwolle en in de kathedrale kerk van Sint Catharina te Utrecht. Michaël Maarschalkerweerd wist een klank aan zijn orgels te ontlokken, die getypeerd kan worden als 'dé klank tussen hemel

en aarde'. Zijn orgels vormen een wezenlijk onderdeel van de orgellandkaart van Nederland.

Herdenkingsjaar

Het herdenkingsjaar werd dit voorjaar geopend op vrijdag 27 februari, de honderdste sterfdag van Michaël Maarschalkerweerd, in de Sint-Catharinakathedraal te Utrecht. Het concert, dichtbij de plek waar ooit het atelier van Maarschalkerweerd & Zoon was, vormde tevens het startsein voor de Maarschalkerweerd Muziektour, die zich tot eind oktober dit jaar in een groot aantal kerken met Maarschalkerweerd-orgels zal afspelen. Op 27 juni wordt er in het Utrechtse Catharijneconvent naast de Sint-Catharinakathedraal een symposium over de orgelmaker Michaël Maarschalkerweerd gehouden. In dat weekend start tijdens 'Kerken Kijken Utrecht' ook de tentoonstelling over zijn leven en werk in de Nicolaïkerk. Na verloop van tijd verhuist deze tentoonstelling naar het Nationaal Orgelmuseum in Elburg. Ook is een website gerealiseerd (www.maarschalkerweerd.info), waarop o.m. een overzicht te vinden is van alle orgels die door Maarschalkerweerd zijn gebouwd, een uitgebreide pagina met beeld en geluid van dertien Maarschalkerweerd-orgels (van Amsterdam tot Zwolle), een fotoblog en een agenda met alle evenementen in het herdenkingsjaar.

Orgel in Oosterhout 125 jaar

Ook in Noord-Brabant wordt aan dit herdenkingsjaar op diverse plaatsen aandacht besteed. Bijzonder is dat het Maarschalkerweerd-orgel in de Basiliek Sint Jan in Oosterhout dit jaar 125 jaar bestaat. Dit wordt door de Stichting Ludens aangegrepen om het Oosterhoutse Maarschalkerweerd Herdenkingsjaar extra in de schijnwerpers te zetten. In de Basiliek valt het tweeklaviers en 25 stemmen grote orgel, hoog op de tribune, helemaal niet op omdat bij de symmetrische opzet het centrale glas-in-lood raam werd vrijgehouden. Links daarvan is het Hoofdwerk opgesteld en rechts vooraan is het Zwelwerk in een kas gebouwd en daarachter het Pedaal. Er zijn geen frontpijpen te zien. Meer info over de Maarschalkerweerd-orgels in Noord-Brabant op www.brabantorgel.nl.

Bergeijk

De Hofkerk van Bergeijk vond 15 jaar geleden bij orgelbouwer Slooff een voor de kerk geschikt Maarschalkerweerd-orgel uit 1902 in opslag. Het was het voormalige pneumatische orgel van de NH Kerk te Geervliet. Slooff gebruikte kas en pijpwerk voor de bouw van een mechanisch tweeklaviersorgel met 22 stemmen dat in juni 2001 in gebruik werd genomen.